

RICHARD GOMBIN

**Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ
ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΕΡΙΣΜΟΥ**

Μετάφραση Γιάννης Ζερβός

**ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ
ΤΥΠΟΣ**

ἐνεργοποιήσει ἐκ νέου αὐτὴ τὴν ἐνότητα, γιὰ νὰ τὴν ξεπεράσει. Μὲ τὴν ἔννοια αὐτὴ ἡ οὐτοπία δὲν ἔρχεται νὰ χρησιμεύσει σὰν καταφύγιο ἔξω ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, ἀλλὰ σὰν μέθοδος γιὰ τὴν ἀνίχνευση τοῦ ἄγνωστου. Ἡ οὐτοπία μ' αὐτὴ τὴν ἔννοια εἶναι αὐτὸ τὸ «ἀδύνατο δυνατό»⁴² ποῦ θὰ ἐπιτρέψει νὰ διευρυνθεῖ τὸ πεδίο τῆς καθημερινῆς ζωῆς.

Ἡ νέα κοινωνικὴ ὀργάνωση θὰ ἐπιτρέψει τὴν ἐπικράτηση τῆς ποιήσεως καὶ συνεπῶς καὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ. Μέσα στὴ συγκεκριμένη πραγματικότητα ὁ σοσιαλισμὸς θὰ ἐπικρατήσῃ χάρις σὲ μιὰ γενικευμένη αὐτοδιοίκηση. Δηλαδή χάρι στὴ διευθύνση ἀπὸ τίς μάζες τῆς ἴδιας τους τῆς ζωῆς σὲ ὅλες τίς ἐκφάνσεις τῆς. Μὲ τὴν αὐτοδιοίκηση τὸ προλεταριάτο θὰ ἀναδυθεῖ ἀπὸ τὸν ἀγῶνα του ἐναντίον τῆν παθητικότητά: θὰ γίνῃ ἄτομο ἱστορικό.

42. Ἐκφραση τοῦ Λεφέβρ. Οἱ σιτυασιονιστὲς δὲν κρύβουν τὴν ἐπίδραση ποὺ ἄσκησε πάνω τους ἡ Ἀποκάλυψη. Γιὰ τὸν Γκὺ Ντεμπὸρ ὁ χιλιαισμός εἶναι ἤδη μιὰ σύγχρονη ἐπαναστατικὴ τάση, ἀλλὰ ποὺ μιλάει ἀκόμη τῇ γλώσσᾳ τῆς θρησκείας.

4. Ἡ θεωρία τοῦ κομμουνισμοῦ τῶν συμβουλιῶν

1. Ἡ κληρονομιά

Ἡ κριτικὴ τοῦ σύγχρονου ὀργανωμένου κομμουνισμοῦ καθὼς καὶ ἡ κριτικὴ τῶν παραδοσιακῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων ἀνανέωσαν τὴν κριτικὴ τῆς κοινωνίας τῆς ἐκμετάλλευσης (δηλαδὴ ὄλων τῶν σημερινῶν κοινωνικο-οἰκονομικῶν συστημάτων). Ἡ κριτικὴ αὐτὴ πλαταίνει κατὰ μοναδικὸ τρόπο τὴν κλασσικὴ προοπτικὴ τῆς μαρξιστικῆς ἀνάλυσης. Παραφράζοντας τὴ γλώσσα τῆς στρατηγικῆς θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι ἀνοίχτηκαν πάρα πολλὰ μέτωπα. Ἡ οἰκονομικὴ ἀλλοτρίωση δὲν παραγνωρίστηκε καθόλου. Ἡ κατάσταση τοῦ ἐργάτη, χωρισμένου ἀπὸ τὸ προϊόν τοῦ κόπου του, συνέχισε νὰ ἐμφανίζεται σὰν ἡ ἀ π ὅ λ υ τ η μορφή ἀλλοτρίωσης. Ἀλλὰ συγχρόνως γινόταν ἀντιληπτὸ ὅτι ὁ ἐργαζόμενος ἦταν τὸ ἀντικείμενο πολλῶν εἰδῶν ἀλλοτρίωσης μέσα στὴν καθημερινή του ζωὴ, στὶς πράξεις του καὶ στὴν καθημερινή του συμπεριφορά. Ἀπὸ τὴ σκοπιὰ αὐτὴ ἡ οἰκογένεια ἀποτελεῖ μιὰ πρώτη δομὴ ἀλλοτρίωσης, ἐφ' ὅσον ἀναπαράγει τὸ αὐταρχικὸ καὶ ἱεραρχικὸ μοντέλο τῆς κοινωνίας στὸ σύνολό της. Ἡ οἰκογενειακὴ κοινωνικοποίηση διαμορφώνει ἤδη τὸν ψυχισμό τοῦ παιδιοῦ κατὰ τρόπον ὥστε νὰ μπορέσει νὰ προσαρμοστῇ στὸ ρόλο τοῦ ἀπλοῦ ἐκτελεστῆ ποῦ τοῦ ἐπιφυλάσσει ἡ κοινωνία. Τὸ σχολεῖο καὶ ὄλη ἡ παιδαγωγικὴ παράδοση συνεχίζουν αὐτὴ τὴ διεργασία τῆς προσαρμογῆς τοῦ παιδιοῦ, ὑποκλόντάς του τὸν αὐθορμητισμὸ, τὴν περιέργεια καὶ τὴ φυσικὴ του προθυμία γιὰ δημιουργία. Ἡ σεξουαλικὴ ἠθικὴ, τὰ ταμποῦ καὶ οἱ ἀπαγορεύσεις συντελοῦν ἐπίσης στὴν ἐκμηδένιση τῆς ἐλεύθερης προσωπικότητος τοῦ ἀτόμου. Ἔτσι δταν τὸ παιδί μεγαλώσει θὰ τοῦ ἐπιβάλουν τὸ ρόλο τοῦ καταναλωτῆ, τοῦ ἐργαζόμενου, τοῦ συνταξιούχου κλπ. Σὲ ὅλες τίς ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς του θὰ εἶναι χωρισμένος καὶ ἀπὸ τοὺς πόθους του καὶ ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν του ἰκανοποίηση.

Γιὰ νὰ ξαναβρεῖ τὴν ἀνθρώπινὴ του οὐσία τὸ ἄτομο ὀφείλει

δχι μόνο να συνειδητοποιήσει την πραγματικότητα της οικονομικής και πολιτικής αλλοτρίωσης, αλλά και να καταργήσει τον «χωρισμό» σε όλους τους τομείς της ζωής και να γίνει κύριος του έαυτού του. Δηλαδή να πάρει, στο επίπεδο της κοινότητας, τη σ υ ν ε ι δ η τ ή διεύθυνση όλων των τομέων της κοινωνικής ζωής. Η επαναστατική επιδίωξη του αριστερισμού καταλήγει έτσι στη γενικευμένη αυτοδιαχείριση.

Πώς όμως θα πραγματοποιηθεί αυτό; Ποιά θα είναι και ποιά όφειλει να είναι η μορφή οργάνωσης που θα επιτρέψει την αυτοδιαχείριση σε όλα τα επίπεδα;

Ο μαρξισμός υλοποιήθηκε από το κόμμα και το αυτο έγινε ένωση ζούσε ακόμη ο Μάρξ. Ο Μάρξ και ο Έγγκελς δεν άμφοσητούσαν ούτε την αναγκαιότητα ενός κόμματος ούτε την ύπαρξη μιας διεύθυνσης (ή Κομμουνιστική Λίγκα ήδη περιελάμβανε μια κεντρική επιτροπή). Όμως ούτε ο Μάρξ ούτε ο Έγγκελς έδωσαν καμιά οργανωτική θεωρία. Είναι κυρίως ο Λένιν αυτός που θα δώσει την πιό ολοκληρωμένη μορφή στη μαρξιστική αντίληψη για την οργάνωση (ή θεωρία του αναπτύσσεται, στην κλασική της μορφή, στη μελέτη του «Τί να κάνουμε» 1902). Ολόκληρη όμως η θεωρία του Λένιν είναι θεμελιωμένη πάνω στη διαπίστωση ότι η εργατική τάξη δεν συνειδητοποιεί από μόνη της παρά μόνο τα οικονομικά και σωματειακά της συμφέροντα. Και ότι για να φτάσει στη σοσιαλιστική της συνείδηση (δηλαδή στη συνείδηση για την αναγκαιότητα της επανάστασης) όφειλει να εμπιστευτεί τον έαυτό της σ' αυτούς που έχουν συνειδητοποιήσει καθαρά την ιστορική εξέλιξη. Το κόμμα λοιπόν είναι το κατάλληλο όργανο που έχει σκοπό να κάνει την εργατική τάξη να συνειδητοποιήσει την ίδια της την ταξική τοποθέτηση και να την οδηγήσει στην επίθεση κατά του αστικού κράτους.

Αυτή η ανάλυση έγινε λίγο - πολύ δεκτή από όλους τους έξτερεμίστες. Οι αντιρρήσεις αναφέρονται κυρίως στη μορφή που θα πάρει η οργάνωση (διεύθυνση εύλογιστη ή άκαμπτη, ιεραρχία, πειθαρχία, ύπαρξη ή απαγόρευση φραξιών κλπ.) και στο θέμα των σχέσεων με την εργατική τάξη.

Αντίθετα ο αριστερισμός βλέπει στη συνειδητοποίηση του προλεταριάτου τον κυριότερο παράγοντα της ιστορικής εξέλιξης.

Δεν μπορεί λοιπόν να θεωρηθεί ένα επαναστατικό κόμμα σαν κάτοχος της ταξικής συνείδησης. Η οργάνωση δεν προσφέρει τη γνώση της για να διαποτίσει μ' αυτή τις μάζες. Η οργάνωση δεν μπορεί να είναι τίποτε άλλο από την αθόρμητη έκφραση της συνείδησης των εργαζομένων. Στόν κομμουνισμό του κόμματος ο αριστερισμός αντιθέτει τον κομμουνισμό των συμβουλίων.

Κατά το Μάη - Ιούνιο του '68 το σύνθημα για τα συμβούλια ξεπέρασε το στενό κύκλο των ομάδων θεωρητικής επεξεργασίας. Οι επιτροπές δράσης ξεφύτρωσαν σε μανιτάρια. Η εκτίμηση του πραγματικού και του περιστασιακού τους ρόλου έδωσε άφορμή σε συζητήσεις που ακόμη διαρκούν. Είχε η πραγματικότητα ξεπεράσει τη θεωρία; Όπως και να χει το πράγμα, ο κομμουνισμός των συμβουλίων βρίσκεται στην καρδιά της θεωρίας του αριστερισμού. Μας ενδιαφέρει λοιπόν να αντιληφτούμε τη σημασία του μέσα από τις διάφορες απόψεις που διατυπώθηκαν τα τελευταία χρόνια. Γιατί οι απόψεις αυτές δείχνουν τους διαταγμούς και τα δρια του ίδιου του κινήματος: πέρα από το θέμα της οργάνωσης, κρίνεται ολόκληρη η θεωρία του σοσιαλισμού.

Η θεωρία των εργατικών συμβουλίων μπορεί να έχει διάφορες σημασίες. Από ιστορικής πλευράς υπήρξε μια σειρά συλλογισμών πάνω στη σοβιετική επανάσταση και στην άποτυχία του κινήματος των συμβουλίων στη Γερμανία. Σημείο αναφοράς της λοιπόν είναι ο μαρξισμός και παρουσιάζεται σαν η σωστή έρμηνεία του. Μπορεί ακόμη να αναφέρεται στον τρόπο διαχείρισης της χειραφετημένης κοινωνίας. Σ' αυτή την περίπτωση προτείνει ένα περιεχόμενο στο σοσιαλισμό (ή οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή να διευθύνεται από τα συμβούλια). Τέλος, στην πιό περιορισμένη έννοια του δρου, η θεωρία των συμβουλίων προτείνει ένα μοντέλο επαναστατικής οργάνωσης του προλεταριάτου. Αλλά άμέσως προκύπτουν δυο ζητήματα που μόνο φαινομενικά μπορούν να χωριστούν: πρόκειται για αθόρμητη οργάνωση του προλεταριάτου, ενώ ήδη έχει αρχίσει η επαναστατική διαδικασία, ή για οργάνωση του έπαναστατικού κινήματος όπως θεωρείται ότι προβάλλει μέσα από τον καθημερινό αγώνα σε εποχή προεπαναστατική; Εί-

κυρίως όταν οργανώνονται μέσα στα εργατικά συμβούλια όπως αυτά εμφανίστηκαν στη Γερμανία το 1918.³

Είναι γεγονός ότι παράλληλα ξετύλιγε τη δράση της μέσα στα πλαίσια του κόμματος, ότι ακολουθούσε αυστηρά τη μαρξιστική γραμμή στις εργασίες της πάνω στην πολιτική οικονομία και ότι συμμετείχε σε όλες τις «έσωτερικές» διαμάχες του κόμματος. Υπάρχει εδώ υλικό για ιστορική διαμάχη που όμως δεν θα μας απασχολήσει τώρα. Παραμένει σίγουρο ότι η πρώτη πλευρά της σκέψης της Ρόζα Λούξεμπουργκ χρησιμοποιήθηκε από δρισμένους αριστεριστές. Δημιουργήθηκε μάλιστα πριν μερικά χρόνια, ο μύθος του «λουξεμπουργκισμού» σαν θεωρίας *s u i g e n e r i s*. Αυτό τελικά που μπορεί να θεωρηθεί δέδαιο είναι ότι η Ρόζα Λούξεμπουργκ δημιούργησε μια παράδοση καινούρια και ότι μέσα σ' αυτή την παράδοση τοποθετείται ο αριστερισμός.

Ο Λούκατς παρουσιάζεται επίσης αμφίρροπος: συνάμα σαν άνθρωπος του κόμματος και σαν θεωρητικός του αυθορμητισμού των μαζών. Είδαμε ότι θεωρεί την ταξική συνείδηση σαν τον κινητήρα της ιστορίας, αποφασιστικό παράγοντα της αυτοαπελευθέρωσης του προλεταριάτου. Παθιασμένος επαναστάτης και παρατηρητής της ρώσικης και ούγγρικης επανάστασης (1919) δεν παρέλειψε να δγάλει τα συμπεράσματά του για τον ιστορικό ρόλο του προλεταριάτου που αποκτά συνείδηση του έαυτού του και του έργου του. Και όταν το Μάρτη του 1920 αναρωτιέται πώς η ταξική συνείδηση μπορεί να πραγματοποιηθεί και ποιά μορφή πρέπει να πάρει για να υλοποιηθεί, δεν παραλείπει να τονίσει ότι αυτό θα γίνει μέσα στα εργατικά συμβούλια. Σ' αυτή του την αντίληψη εξ άλλου προχωρεί πολύ μακριά γιατί το εργατικό συμβούλιο γίνεται σχεδόν μια «ουσία», ξεπέρασμα όλων των αντιφάσεων, μορφή που παίρνει η ταξική συνείδηση στον αγώνα της από τη στιγμή της γέννησής της.⁴ Έδώ επίσης μπορεί κανείς να προχωρήσει σε αυστηρή ιστορική ανάλυση και να δείξει ότι η οργάνωση των

3. Βλ. την επέμβασή της στο Συντακτικό Συνέδριο του Γερμανικού Κ.Κ. (στο βιβλίο των Α. και D. Prudhommeaux «Ο Σπάρτακος και η Κομμούνια του Βερολίνου», Παρίσι 1949, σελ. 55, εκδόσεις «Σπάρτακος»).

4. Βλ. Λούκατς «Ιστορία και Ταξική συνείδηση», σελ. 106.

οπαδών του κόμματος, στην οποία ο Λούκατς αντιθέτει το εργατικό συμβούλιο, είναι η παλιά ρεφορμιστική σοσιαλ - δημοκρατία. Οι αντιλήψεις του έντουτοις θα βρουν στο σύγχρονο αριστερισμό ένα έδαφος πολύ ευνοϊκό.

Ανέφερα ήδη την αναρχική παράδοση σαν πιθανό ενδιάμεσο για τη διάδοση της συμβουλευτικής παράδοσης. Μετά τα «γεγονότα του Μάη - Ιούνη του '68» δεν παράλειψαν να μιλήσουν για «αντιεξουσιαστική» εξέγερση, ανανέωση του αναρχισμού κλπ. Ιστορικοί του εργατικού κινήματος προσπάθησαν να δείξουν τη συνέχεια των αναρχικών θέσεων και μάλιστα την απευθείας επίδραση της Αναρχίας πάνω στα γεγονότα.⁵

Τό ότι αναπτύχθηκαν αναρχικές θέσεις από τους όμιλητές την άνοιξη του '68 είναι αναμφισβήτητο. Παρόμοιες θέσεις συγαντάμε σε κάθε περίοδο κοινωνικών ανακατατάξεων, εξεγέρσεων και ταραχών. Άλλά τό πρόβλημα της διάρκειας της αναρχικής παράδοσης και της επίδρασής της στην αριστεριστική θεωρία παρουσιάζεται έντελώς διαφορετικά. Έξαρτάται στενά από την ύπαρξη ενός αντιεξουσιαστικού κινήματος, από τη ζωτικότητα του και από τη δημοτικότητα που έχει ανάμεσα στους θεωρητικούς της νέας επανάστασης.

Όμως τό αναρχικό κίνημα είναι σχεδόν ανύπαρχτο στη Γαλλία από τό τέλη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Όσο για την αναρχική παράδοση συνεχίστηκε κυρίως από δρισμένους ταλαντούχους συγγραφείς (ό πιό αξιοσημείωτος είναι ό S. Faure), που στην πλειονότητά τους άρκοϋνται να «κρατούν άναμμένη τη φλόγα» του αναρχισμού και να ξαναζωντανεύουν τη θύμηση ένδόξων προγόνων: Προυτόν, Μπακούνιν, Κροπότκιν. Οι βασικές ιδέες του αναρχισμού δεν αναγώνονται καθόλου, αν έξαιρέσουμε μερικούς κύκλους έμιγκρέδων, κυρίως ρώσων, που αναπτύσσουν καινούρια προβλήματα μέσα από την έμπειρία της ρώσικης, της ούγγρικης και της γερμανικής επανάστασης.⁶

5. Βλ. τό άρθρο του Ντ. Γκερέν «Μάης, μία συνέχεια, μία ανανέωση», στο περιοδικό «Τό δημόσιο γεγονός» (le fait public), 6, Μάης 1969 και J. Maitron, «Αναρχισμός» στο «le mouvement social», 69, όκτώβρης - δεκέμβρης 1969.

6. Για να άκριβολογούμε πρέπει να καθορίσουμε ότι αυτή που παρουσιάζεται έξαντλημένη είναι κυρίως ή θεωρία του κολλεκτιβιστικού αναρχισμού. Όλη όμως ή φιλοσοφική, ήθική και άτομιστική παράδοση συνεχίζει

Μετά τον πόλεμο η 'Αναρχική 'Ομοσπονδία (F. A.) και η 'Αντιεξουσιαστική Κομμουνιστική 'Ομοσπονδία (F.C.L.) συνεχίζουν να διαδίδουν τις κ λ α σ σ ι κ έ ς αναρχικές θέσεις με την εφημερίδα «'Ο 'Αντιεξουσιαστής» και μετά «'Αντιεξουσιαστικός Κόσμος». 'Όπως και οι δρθόδοξοι κομμουνιστές υποστηρίζουν μία ιδεολογία που την θεωρούν αναλλοίωτη και που η την δέχεται κανείς δλόκληρη η την απορρίπτει. 'Ο αναρχισμός όμως υπήρξε μία θεωρητικοποίηση (théorisation) δρισμένων φαινομένων άρνησης της πρώιμης βιομηχανικής κοινωνίας. 'Η κριτική του αναρχισμού από τον Μάρξ, έστω και αν περιέχει υπερβολές, είναι σωστή σε πολλά σημεία. Γιατί ο αναρχισμός του 19ου αιώνα αντιπροσώπευε, από πολλές απόψεις, μιάν ά ν τ ι δ ρ α σ τ ι κ ή απόπειρα, μία θέληση καθαρά ουτοπική να ξαναβρεθεί μία από χαμένη κοινωνία ίσων και αυτόνομων τεχνιτών. 'Όμως με τη συγκέντρωση του κεφαλαίου και τον πολλαπλασιασμό των έργοστασίων οι τεχνίτες και τὰ μικρά έργοστάσια ήταν δριστικά καταδικασμένα.

Παραμένει όμως βέβαιο ότι η αναρχική σκέψη του 19ου αιώνα είχε διαδώσει δρισμένες ιδέες που δέν μπορούν να καθορισθούν χρονικά, όπως η συχνά δξυδερκής κριτική του μαρξισμού και της γραφειοκρατίας (που ο Μπακούνιν προαιθανόταν με πολύ μεγάλη διαύγεια) του κόμματος και γενικά της αυθεντίας, κρατικής, συνδικαλιστικής η θεωρητικής. 'Αλλά έφ' εσον τὸ γαλλικό αναρχικό κίνημα, μετά την 'Απελευθέρωση, δέν μπόρεσε να αναγεώσει τη θεωρία του υπό τὸ φῶς της πλούσιας πείρας των τελευταίων πενήντα χρόνων, κατέληξε να γίνει ένας οργανισμός που αναφέρεται σε ιστορικές μνήμες (των μεγάλων προγόνων, των μεγάλων ήμερομηνίων, του Ισπανικού «μύθου» κλπ.).

'Ένας δεύτερος λόγος που ίσως εξηγεί την άδιαφορία των νέων άριστεριστών για τὸ αναρχικό κίνημα, είναι η οργανωτική αυταρχικότητα της 'Αναρχικής 'Ομοσπονδίας, που δυνάμωσε με τὰ «λενινιστικά» πειράματα του G. Fontenis.

Αὐτὸ λοιπὸν τὸ «κλείσιμο» των αναρχικῶν ὡς πρὸς τὸ σύγ-

ται με συγγραφείς όπως ο E. Armand και ο C. A. Bontemps. 'Αλλωστε μερικοί αναρχικοί άπιερώνονται κατά τὸ μεσοπόλεμο στὴ διάδοση εἰρηνιστικῶν ιδεῶν (ὁ πῖδ γνωστὸς εἶναι ὁ L. Lecoïn).

χρονο κόσμο επιτείνεται με τὴ συντήρηση μιᾶς ἱερῆς παράδοσης. Στὴ συντηρητικότητα αὐτὴ προστίθεται και μιὰ ἐχθρότητα ἐνάντια στὸ μαρξισμό σ' ὄλες του τις ἐκδοχές.⁷ Φαίνεται πολὺ πιθανὸ ὅτι ἡ (ἡθελημένη) ἄγνοια ὄλης τῆς θεωρητικῆς κληρονομίας των Μάρξ, Λούκατς και Κόρς ἐνίσχυσε ἀκόμη περισσότερο τὴν ἀπομόνωση τοῦ γαλλικοῦ αναρχικοῦ κινήματος δίνοντάς του μιὰ ἐλαφρὰ ἀπόχρωση ἀναχρονισμοῦ.

Μπορεῖ κανείς να ἰσχυριστεῖ, χωρὶς κίνδυνο να διαψευστεῖ, ὅτι ὁ «ἐπίσημος» αναρχισμός δέν εἶχε καμιά ἐπίδραση οὔτε στὰ πρόσφατα γεγονότα οὔτε στὸ σχηματισμὸ τῆς ἀριστεριστικῆς θεωρίας.⁸ 'Αγτίθετα εἶναι σίγουρο ὅτι ὀρισμένες ἀπομονωμένες ὀμάδες και μεμονωμένοι συγγραφεῖς ἔχουν μεταδώσει μερικὰ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κλασσικοῦ αναρχισμοῦ που ὑπῆρχε ἡ πιθανότητα να ἀφομοιωθοῦν ἀπὸ τὴν ἀριστεριστικὴ θεωρία. Οἱ ὀμάδες αὐτές μπόρεσαν να παίξουν κάποιον ρόλο ἀκριβῶς ἐπειδὴ πῆραν θέση ἐνάντια στὴν ὀργανωμένη αναρχικὴ «οἰκογένεια» και συγχρόνως ἐναντίον τοῦ σταλινισμοῦ. 'Η περίπτωση τοῦ περιοδικοῦ «Μ α Ὑ ρ ο κ α ι Κ ὀ κ κ ι ν ο» (Noir et Rouge) μοῦ φαίνεται παραδειγματική. 'Αν τὸ περιοδικὸ αὐτὸ διαβάστηκε και συζητήθηκε πέρα ἀπὸ τοὺς αναρχικοὺς κύκλους εἶναι ἀκριβῶς γιατί ἀρνήθηκε, ὅπως δήλωσε τὸ ἴδιο, να ὑπερβάλει στὸν ἀντιμαρξιστικὸ ζήλο και φάνηκε ἔτοιμο να δεχτεῖ και να μελετήσει τὰ ἐπαναστατικὰ πειράματα τοῦ 20οῦ αἰῶνα για να βγάλει τὰ ἀναγκαῖα συμπεράσματα. 'Η περίπτωση τοῦ «Μαῦρο και Κόκκινο» εἶναι ἐπίσης ἀξιοσημείωτη γιατί ἡ ἔδρυσή του ἀντιστοιχεῖ στὴν ἀποχώρηση μιᾶς ὀμάδας νέων αναρχικῶν ἀπὸ τὴν F.C.L. τις παραμονές τῆς «ἐκλογικῆς» προσπάθειας τοῦ 1956. 'Η F.C.L. εἶχε ἤδη ἐπιχειρήσει να ἀναγεώσει τὴν παλιὰ 'Αναρχικὴ 'Ομοσπονδία. 'Όμως μερικοὶ νέοι που μπηκαν στὴν πολιτικὴ μετά τον πόλεμο βρῆκαν αὐτὴ τὴν προσπάθεια ἀπογοητευτικὴ και ἀποχώρησαν για να σχηματίσουν, τὸ Νοέμβρη τοῦ 1955, τις 'Αναρχικὲς 'Ομάδες 'Επαναστατικῆς Δράσης (G.A.A.R.) που δρ-

7. 'Η ἐχθρότητα αὐτὴ ἔκανε μερικοὺς αναρχικοὺς να τεθοῦν με τὸ δικαίκο στρατόπεδο ἐνάντια στὸ σοβιετικὸ μπλόκ.

8. Πράγμα που ἄλλωστε ἀναγνωρίστηκε ἀπὸ ἕνα στέλεχος τῆς αναρχικῆς ὀμοσπονδίας που δήλωσε ὅτι ἡ Α.Ο. δέν ἐπέδρασε οὔτε στὸ ἔξοπασμα οὔτε στὴν ἐξέλιξη των γεγονότων τοῦ μᾶη - ἰούνη τοῦ 68, βλ. συνέντευξη τοῦ M. Joyeux στὸ Fait Public («Τὸ Δημόσιο γεγονός»), 14, γενάρης 1970.

γανό τους θά ήταν τὸ περιοδικὸ «Μαῦρο καὶ Κόκκινο» ἀπὸ τὸ Μάρτη τοῦ 1956.⁹ Ἡ γραμμὴ ποὺ ἀκολούθησε τὸ περιοδικὸ τὸ τοποθέτησε ἔξω ἀπὸ τὶς ἤδη ὑπάρχουσες ἀναρχικὲς οἰκογένειες γιατί γιὰ τὸ «Μαῦρο καὶ Κόκκινο» ἡ διαχωριστικὴ γραμμὴ δὲν περνᾶ ἀνάμεσα ἀπὸ μαρξισμό καὶ ἀναρχισμό, ἀλλὰ ἀνάμεσα ἀπὸ τὴ γραφειοκρατικὴ καὶ τὴν ἀντιαυταρχικὴ ἀντίληψη γιὰ τὸ σοσιαλισμό.¹⁰ Ἀναμφίβολα τὸ περιοδικὸ ἐξελίχτηκε πάρα πολὺ, ἀφοῦ στὴν ἀρχὴ οἱ ἰδρυτὲς του εἶχαν κυρίως σὰν σκοπὸ τους νὰ προετοιμάσουν τὸ ἔδαφος γιὰ ἕνα «ἀνανεωμένο ἀναρχισμό».¹¹ Ἀλλὰ υἱοθετώντας μιὰ «ἀνοιχτὴ» τακτικὴ δὲν παρέλειψαν νὰ ὑπογραμμίσουν τὴν ἐντύπωση ποὺ τοὺς προξένησε τὸ πείραμα τῶν ἐργατικῶν συμβουλίων ἰδίως στὴν Οὐγγαρία. Ἀπὸ τὸ μαρξισμό τὸ «Μαῦρο καὶ Κόκκινο» κρατᾶ τὴ θεωρίαν τῶν τάξεων καὶ τῆς ταξικῆς πάλης καθὼς καὶ τὴ σημασία ποὺ ἔχει ἡ ἀνάλυση τῶν σχέσεων παραγωγῆς.¹²

Ἡ θετικὴ συμβολὴ τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ συνίσταται στὴν ἐλεύθερη ἀπόφασή του νὰ μὴ περιοριστεῖ στὴ μελέτη τῶν οικονομικῶν μηχανισμῶν μόνο, ἀλλὰ νὰ προσδιορίσει σὰ σκοπὸ τῆς κοινωνικῆς μεταμόρφωσης τὴν προσπάθεια νὰ ἐπαναστατικοποιήσῃ ἐπίσης καὶ τὴ συνείδηση. Μὲ λίγα λόγια πρόκειται γιὰ ἕνα πλάτεμα τοῦ ἐπαναστατικοῦ πεδίου ποὺ κορυφώνεται στὴ θέση: «Ἡ ἐπανάσταση ἢ θά εἶναι ὀλοκληρωτικὴ ἢ δὲν θά γίνῃ καθόλου».¹³ Ἀλλὰ ἡ θεμελιώδης συμβολὴ τοῦ «Μαῦρο καὶ Κόκκινο» στὴν διαμόρφωση τῆς ἀριστεριστικῆς θεωρίας συνίσταται κυρίως στὸ θέμα τῆς ὀργάνωσης. Στὴν ἀρχὴ τὸ περιοδικὸ υἱοθέτησε τὸ παλιὸ ἀναρχικὸ δόγμα

9. Γιὰ τὸ ἱστορικὸ τοῦ «Μαῦρο καὶ Κόκκινο» δὲς στὸ νούμερο 46 (τὸ τελευταίον) τὸ ἀρθρο ἐνὸς ἀπὸ τοὺς ἰδρυτὲς του, Ch. Lagant «Πάνω στὸν Νεο - ἀναρχισμό». Ἀπὸ τὸ 1961 ἡ ἴδια ἡ ομάδα παίρνει τὸ ὄνομα «Μαῦρο καὶ Κόκκινο».

10. Βλ. «Μαῦρο καὶ Κόκκινο» Νο 42 - 43 (νοέμβριος 1968).

11. «Μαῦρο καὶ Κόκκινο», νούμερο 3, σελ. 5.

12. Ἐπίσης βλ. τὰ νούμερα 3, 4, 28. Αὐτὸς ὁ ἀνοιχτὸς ἀναρχισμὸς δὲν πρέπει νὰ συγχέεται μὲ τὸν «ἀντιεξουσιαστικὸ μαρξισμό» τοῦ Ντ. Γκερὲν (βλ. «Ὁ Ἀναρχισμὸς», Παρίσι 1965) ποὺ ἀκριβῶς ἀρνεῖται νὰ κάνει τὴ σύνθεση τῶν δύο ρευμάτων (τεῦχος 28: «Γιὰ νὰ καθοριστεῖ ἡ κατάσταση»).

13. «Ἡ ἐξέγερση τῶν νέων» τεῦχος 13 (1959). Ἐπίσης τεῦχος 11. Ἀπὸ τὸ 1961 τὸ «Μαῦρο καὶ Κόκκινο» ἐγκαταλείπει προοδευτικὰ τὶς καθαρὰ ἠθικὰ θέσεις τοῦ ἀναρχισμοῦ καὶ ἐρχεται σὲ ἐπαφὴ μὲ τὶς κομμουνιστικὰς συμβουλευτικὰς ομάδες.

ὅτι τὰ μέσα προσδιορίζουν τὸ σκοπὸ, μ' ἄλλα λόγια ὅτι ἡ ὀργάνωση κατὰ τὴν προεπαναστατικὴν περίοδο θά ἐπηρεάσει τὸν τρόπο διαχείρισης τῆς μετέπειτα σοσιαλιστικῆς κοινωνίας καὶ συνεπῶς καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ σοσιαλισμοῦ. Ἔτσι λοιπὸν προσπαθεῖ νὰ διαδώσῃ τὸ κλασσικὸ σχῆμα ὀργάνωσης σὲ μικρὰς αὐτόνομες ομάδες καὶ ἐνωμένες σὲ μιὰ ἐλεύθερη Ὀμοσπονδία. Δὲν λείπει μάλιστα καὶ ἡ ἀντίληψη γιὰ τὰ ἐργατικὰ συμβούλια, ἀλλὰ παρουσιάζονται ἀκόμη μὲ μορφή ἀφηρημένη.¹⁴ Ὅμως ἀπὸ τὸ 1964 - 65 τὸ «Μαῦρο καὶ Κόκκινο» ἀναφέρεται πλατιὰ στὸ πείραμα τῶν ἐργατικῶν συμβουλίων, συζητᾷ γιὰ τὸ συγκεκριμένο τους περιεχόμενον σὰν ἐπαναστατικῆς ὀργάνωσης καὶ σὰν τρόπου οικονομικῆς διαχείρισης.¹⁵

Αὐτὴ ἡ πλευρὰ τῆς δραστηριότητος τοῦ περιοδικοῦ φαίνεται πολὺ ἐνδιαφέρουσα γιατί παρουσίαζε στὸν ἀναγνώστη μιὰ δλόκληρη ἐπαναστατικὴ παράδοση ἄγνωστη μέχρι τὸ 1960 ἐφ' ὅσον παρέμεινε ἀγνοημένη ἐπίτηδες ἀπὸ τὰ περισσότερα μαρξιστικὰ κινήματα. Ἡ εἰκόνα ποὺ διέδιδαν γιὰ τὸν ἰσπανικὸ ἀναρχισμό ἦταν αὐτὴ τῆς ἀντεπαναστατικῆς δραστηριότητος ποὺ πήγαινε κόντρα σὲς ἐνέργειες τῶν μαρξιστικῶν κομμάτων, τῆς κυβέρνησης καὶ τοῦ τακτικοῦ δημοκρατικοῦ στρατοῦ. Τὸ «Μαῦρο καὶ Κόκκινο» ἀποκάλυπτε λοιπὸν στοὺς νέους ἀγωνιστὰς μαρτυρίες καὶ κείμενα (τὰ περισσότερα ἦταν ἕως τότε ἀνέκδοτα στὴ γαλλικὴ γλῶσσα) γιὰ τὴ συγκεκριμένη λειτουργία τῶν ἀγροτικῶν κοινοτήτων, τῶν αὐτοδιοικουμένων ἐπιχειρήσεων καὶ τῶν ἀναρχικῶν στρατιωτικῶν ομάδων πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνσωμάτωσή τους στὸν τακτικὸ στρατό. Ἐπίσης τὸ περιοδικὸ ἀνάφερε διάφορες ἐμπειρίες ἀντιεξουσιαστικῶν ομάδων καὶ περιπτώσεις αὐτοδιαχείρισης τελείως ἄγνωστες: ὅπως ὁ ἀγῶνας τῶν ἀναρχικῶν στὴν Οὐκρανία μεταξὺ 1917 καὶ 1920 (ἐμποῖτα γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομα «Μαχνοβτσίνα» ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Νέστορα Μαχνό, οὐκρανοῦ χωρικοῦ ποὺ πέρασε στὸν ἀναρχισμό) καὶ

14. «Μαῦρο καὶ Κόκκινο» τεῦχος 4, σελ. 9 καὶ τεῦχ. 10, σελ. 52, ὅπου ἡ ομάδα παρουσιάζεται συγγενικὴ πρὸς τὴν ἀντίληψη τῶν ἐργατικῶν συμβουλίων ὅπως εἶχε διατυπωθεῖ παλιότερα ἀπὸ τὸ «Σοσιαλισμὸς ἢ Βαρβαρότητα» (1958).

15. «Μαῦρο καὶ Κόκκινο», τεῦχ. 30 («Μαρτυρίες γιὰ τρεῖς κοινότητες στὴν Ἰσπανία»), τεύχη 31 - 32 («Ἡ σύγχρονη αὐτοδιαχείριση καὶ ἡ αὐτοδιαχείριση στὴ Γιουγκοσλαβία», τὰ τεύχη 34, 35, 36, 37, 38 (ἡ αὐτοδιαχείριση στὴν Ἀλγερία) καὶ τὸ 41 (τὰ συμβούλια στὴ Ρωσία) κ.λ.π.

ή Κρονστάνδη. Από τις στήλες του περιοδικού συζητιόταν επίσης ή επαναστατική αξία των προσπαθειών για αυτοδιαχείριση στη Γιουγκοσλαβία και Άλγερία. Με λίγα λόγια χωρίς να ζητά να φτιάξει μια νέα θεωρία (όπως π.χ. ή Σ.Δ.) το «Μαύρο και Κόκκινο» επιτρέπει να ξεφύγει κανείς από το φαύλο κύκλο αναρχισμός - μαρξισμός και να μπει στο δρόμο για ένα πιθανό ξεπέρασμά του, αυτό ακριβώς που θεωρείται ότι αντιπροσωπεύει ο κομμουνισμός των συμβουλίων.¹⁶

Η ιστορική εμπειρία από τα εργατικά συμβούλια επέτρεψε την ανάπτυξη μιας θεωρίας, που αν και δεν υιοθετήθηκε αυτούσια από τους γάλλους αριστεριστές, όμως αποτέλεσε το ξεκίνημα για νέες θεωρητικές αναζητήσεις. Αν μερικά περιοδικά όπως το «Μαύρο και Κόκκινο» συντελούν στο να γίνει γνωστή ή προσπάθεια των εργατικών συμβουλίων, εύκολύνουν επίσης την αφομοίωση των θεωριών για τα συμβούλια και την κριτική αυτών των θεωριών: πράγματι ή πιδό τελειοποιημένη θεωρία για την οργάνωση των εργατικών συμβουλίων δημιουργείται γύρω από το σοβιετικό και γερμανικό πείραμα (1918 - 1921). Ο αριστερισμός, καθώς θα δούμε, θα λάβει ύπ' όψη του τον ιστορικό χαρακτήρα αυτής της θεωρίας και θα την διευρύνει δίνοντάς της τις διαστάσεις που απαιτεί ο σύγχρονος κόσμος.

Χωρίς άμφιβολία είναι κυρίως ή γερμανική και όλλανδική άκρα αριστερά αυτή που έβγαλε τα πιδό άκραιά συμπεράσματα από τη γερμανική και ρώσικη επανάσταση. Ο Άγτον Πάννεκουκ (1873 - 1960) είναι ο πιδό αντιπροσωπευτικός διανοούμενος των εργατικών συμβουλίων. Η θεωρία του βασίζεται σε μια πείρα από άγώνες πενήντα και πλέον χρόνων. Λίγο - πολύ θα επηρεάσει όλες τις αντίληψεις για τα συμβούλια, παλιές και σύγχρονες. Μας ενδιαφέρει λοιπόν να παρουσιαστεί εδώ, γιατί κυρίως με βάση αυτή τη

16. Ο Ντανιέλ Κόν - Μπεντίτ, που ήταν μέλος της ομάδας δείχνει καλά αυτό τον «έκλεκτισμό»: θεωρεί τον έαυτό του αναρχικό «άρνητικά» έφ' όσον άρνεύται το δογματισμό, αλλά δέν άπορρίπτει έντελώς τον Μάρξ ούτε κι άποδέχεται όλο τον Μπακούνιν. Τοποθετεί τον έαυτό του στη γραμμή του «Κομμουνισμός των συμβουλίων» (βλ. συνέντευξη στο «Magazine littéraire», 8, μάης του 68). Αύτη ή αντίληψη θα υιοθετηθεί και από μερικούς αριστεριστές κατά το μάη - Ιούνη του 68. Δές «Τό επαναστατικό μου σχέδιο. Στοιχεία για μια κοινωνιολογία των γεγονότων του μάη - Ιούνη του 68», Παρίσι 1969, 1ο κεφάλαιο: «Οί θεωρητικοί του άυθορητισμού».

θεωρία θα οργάνωθούν οί θεωρητικές συζητήσεις και ή πρακτική του άριστεριστικού κινήματος.

Όλη ή σκέψη του Πάννεκουκ στηρίζεται πάνω σε τρεις θεωρητικές θέσεις και σε μια ιστορική εμπειρία. Οί θέσεις αυτές έχουν διατυπωθεί πριν από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και κατέχουν κεντρική θέση στη σκέψη του μέχρι το θάνατό του:

1. Η ύλιστική αντίληψη της ιστορίας. Η θέση αυτή είναι βέβαια μαρξιστική. Για να μελετήσει την ιστορία και την κοινωνική εξέλιξη ο Πάννεκουκ στηρίζεται πάνω στις σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ του συστήματος παραγωγής και της πάλης των τάξεων. Ο άνθρωπος στον άγώνα του για να επιζήσει έφτασε σε μια μεγάλη ανάπτυξη και τελειοποίηση του εργαλείου. Η τεχνική πρόοδος και ή πρόοδος των παραγωγικών δυνάμεων βρίσκονται στη βάση του διακαγονισμού, της κοινωνίας και της εξέλιξής της. Η κοινωνική εξέλιξη ύπακούει σε νόμους όπως ακριβώς ή εξέλιξη στο ζωικό περιβάλλον. Ο παράγοντας της εξέλιξης είναι ή πάλη των τάξεων.¹⁷

2. Άλλά αυτή ή πάλη αν αντιστοιχεί σε άλλαγές στο ύλικό περιβάλλον της κοινωνίας (μηχανές, παραγωγή, ύλικός τρόπος ζωής) τοποθετείται σ' ένα σ υ ν ε ι δ η τ ό επίπεδο. Έδώ βρίσκόμαστε στους άντιποδες των μηχανιστικών θέσεων του Κόουτσου: ή εξέλιξη των ύλικών προϋποθέσεων της παραγωγής δέν μπορεί να έπισπεύσει το ξεπάσμα της επανάστασης παρά μόνον έφ' όσον τροποποιεί την ίδια τη συνείδηση που έχουν οί εργαζόμενοι για το ύλικό τους περιβάλλον. Οί άνθρωποι οφείλουν να σ κ ε φ τ ο ύ ν τις άλλαγές πριν τις πραγματοποιήσουν. Τό επαναστατικό προτσές έξαρτάται συγχρόνως και από την ανάπτυξη της ταξικής συνείδησης και από την οργάνωση της παραγωγής. Φαίνεται μάλιστα ότι με τό πέραςμα του χρόνου ο ύποκειμενικός παράγοντας άποκτά μεγαλύτερη σημασία στη σκέψη του Πάννεκουκ. Λίγο πριν πεθάνει διαβεβαιώνει άκόμη ότι τό άποτέλεσμα της πάλης κατακτιέται με την καθημερινή πείρα του προλεταριάτου, «μ' αυτό του είναι ζων-

17. Ξαναβρίσκουμε τό ίδιο θέμα στα περισσότερα γραφτά του Πάννεκουκ: Βλ. τα άποσπάσματα (στα γαλλικά) που δίνει ο S. Bricianer στο «Ο Πάννεκουκ και τα εργατικά συμβούλια», Παρίσι 1969, έκδ. E.D.I., όπου βρίσκουμε επίσης αξιόλογα έπεξηγηματικά σχόλια.